

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
TEORETICKÁ BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

OTAKAR
MATUŠEK,
OSOBNOST
A DÍLO

VLADIMÍRA ŽIDKOVÁ
TEORETICKÁ BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

OTAKAR
MATUŠEK
OSOBNOST
A DÍLO

OTAKAR MATUSEK,
THE WORK
AND LIFE

OBOR: TVŮRČÍ FOTOGRAFIE
VEDOUcí P.: MGR., MGA. TOMÁŠ POSPĚCH
PH.D. Oponent: MGR. JOSEF MOUCHA

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
FILOZOFICKO – PŘÍRODOVĚDECKÁ
FAKULTA V OPAVĚ
INSTITUT TVŮRČÍ FOTOGRAFIE
Opava 2015

ABSTRAKT

Tato teoretická bakalářská práce se snaží představit osobnost a dílo fotografa Otakara Matuška, jehož životní osudy nebyly lehké, ale měl kolem sebe vždy výjimečné lidi, kteří mu pomáhali. Jako jeho žena nebo fotograf, teoretik a pedagog Bořek Sousedík, jenž Otakarovi Matuškovi otevřel svět nazírání na fotografii v podobě vizualismu, v jehož myšlenkách tvoří dodnes. Věnuji se tedy rovněž z velké části jeho tvorbě a v závěru pomocí rozhovorů reflektuji názory Otakara Matuška, stejně tak názory na něj.

ABSTRACT

This theoretical bachelor thesis portrays the life and work of the photographer Otakar Matušek, whose life story has not been always kind to him although he has had exceptional people around who were helping when needed. Such as his wife or the photographer, theorist and teacher Bořek Sousedík, who enabled Otakar to see the world of photography through visualism, in whose spirit he still creates. For this reason, I devote a large part of the thesis not only to his work and, in the end, through interviews, reflect the thoughts of Otakar Matušek himself, but also to the opinions of the others.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Otakar Matušek, Visualismus, Lidová konzervatoř v Ostravě, Analog, Sociální fobie

KEYWORDS:

Visualismus, Public's conservatory of Ostrava, analogue, social phobia

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Vladimíra Židková**
Osobní číslo: **F110489**
Studijní program: **B8204 Filmové, televizní a fotografické umění a nová média**
Tvůrčí fotografie **Tvůrčí fotografie**
Tvůrčí fotografie
Název tématu: **T: Otakar Matušek, osobnost a dílo**
Téma anglicky: **T: Otakar Matusek, the work and life**
Zadávací ústav: **Institut tvůrčí fotografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem této práce je vnést do fotografického světa informace o osobnosti a díle Otakara Matuška. Je znám především na Ostravsku, za hranice kraje však výjimečně, především proto že jediný publikovaný text o jeho osobě byl v minulém roce v německém Photonews. V závěru budu pomocí rozhovorů reflektovat jak názory na něj, tak Otakarovy názory na svět.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

BRUDNA, Denis: *Otakar Matusek. Zeitlos endgültig. Photonews, Zeitung für fotografie.* Přel. O. Staněk, 2014, č. 6. s. 14-15.

DUFEK, Antonín: *Třetí strana zdi.* Katalog Moravské galerie v Brně. Brno 2008, s. 113-114.

KRÁTKÁ, Eva /ed./: *Vizuální poezie, teoretické texty.* Host, Brno 2013.

MACHÁČEK, Jiří: *Otakar Matušek.* Protimluv, 2012, č. 4, s. 16-17.

MÜLLER-POHLE, Andreas: *Visualismus.* Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny. VVP AVU Praha, 2012, č.13, s. 65-74.

POSPĚCH, Tomáš: *Vizualismus a jeho pojetí fotografie jako fotografie.* Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny, VVP AVU Praha 2012, č. 13, s. 30-45.

POSPĚCH, Tomáš: *Fotografie jako fotografie. Vizualismus.* In: Myslet fotografii. PositiF, Praha 2014, s. 174-181.

SOUČEK, Ludvík: *Cesty k moderní fotografii.* Orbis, Praha 1966.

SOUSEDÍK, Bořek: *Úvod do studia dějin fotografického obrazu.* Skripta. LK/MKS Ostrava, Ostrava, 1982.

SOUSEDÍK, Bořek. *Skladba fotografického obrazu.* LK/MKS Ostrava, 1989.

VALOCH, Jiří; DUFEK, Antonín; MIKOLÁŠEK, Martin; LASOTOVÁ, Dagmar: *Slezský koncept.* Katalog GVU, Ostrava 2004.

Vedoucí bakalářské práce:

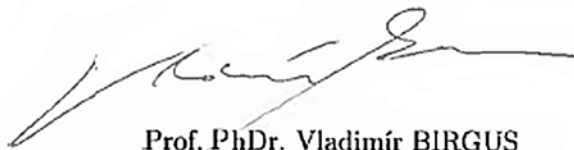
MgA. Mgr. Tomáš POSPĚCH Ph.D.
Institut tvůrčí fotografie

Datum zadání bakalářské práce:

11. ledna 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

4. května 2015

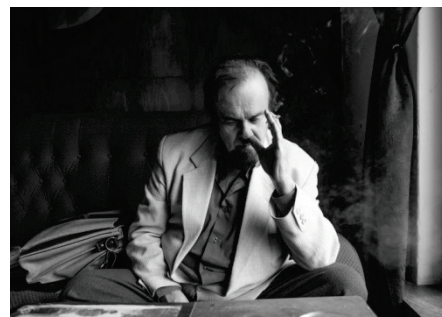
Prof. PhDr. Vladimír BIRGUS
vedoucí ústavu

V Opavě 11. ledna 2015

OBSAH

1 ÚVOD	8
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA I.....	11
2 ŽIVOT SE STRACHEM.....	18
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA II.....	23
3 TVORBA.....	28
3.1 VLIV BOŘKA SOUSEDÍKA	31
3.1.1 VIZUALISMUS OTAKARA MATUŠKA.....	34
3.2 SPORNÉ NÁZORY NA ZAŘAZENÍ MATUŠKOVY TVORBY	35
3.3 NA ZÁVĚR K TVORBĚ.....	37
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA III.....	40
4 ZÁVĚR.....	45
ROZHOVOR S OTAKAREM MATUŠKEM.....	46
ROZHOVORY	50
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA IV.	54
STRUČNÝ ŽIVOTOPIS	60
AUTORSKÉ VÝSTAVY	60
KOLEKTIVNÍ VÝSTAVY.....	60
BIBLIOGRAFIE	61
ROK VZNIKU POUŽITÝCH FOTOGRAFIÍ	62
JMENNÝ REJSTŘÍK	63

1 ÚVOD

„Rozumět umění, k tomu je třeba jisté kultivovanosti, citu, inteligence, intelektu, touhy po transcendenci. Na opačném pólu lidských potřeb stojí lednička plná jitrnic! Je nasnadě čemu dá průměrný solidně zavedený hňup přednost! A je nasnadě čemu musí dát přednost umělec i jemu rovný vnímatel! Kýč bývá považován za něco milého, neškodného...s tím nesouhlasím! Považuji naopak kýč za něco odporného a škodlivého, jako je fráze, jež je metaforou hloupých.“

Otakar Matušek

S Otakarem Matuškem (*1953, Ostrava) jsem se seznámila začátkem roku 2012. Na sraz naší moravskoslezské umělecké skupiny Surovííi tehdy dorazil špatně oholen, se spoustou tašek. Kouřil jednu balenou cigaretu za druhou a nebyl schopen chvilku tiše sedět a poslouchat. Chyběly mu peníze na pivo a mě napadlo, že je to nejspíš jeden z mužů bez domova, kterým Renata Bečáková věnovala v rámci svého konceptu jednorázový fotoaparát, aby na něj zaznamenávali svůj život. Když jsme se potkali podruhé, Otakar mi začal odkrývat tajemství obsahu svých tašek. Vytahoval ta nejlevnější fotografická alba s pejsky a květinami na přebalech, uvnitř kterých se mi začínala odkrývat celá jeho fotografická tvorba. Byla jsem ohromena. Viděla jsem, že mu dělá radost, že se o jeho práci zajímám, a tak vytahoval další a další alba plná fotografií většinou velikosti kontaktů. Uvnitř tašek má téměř vše co doposud vytvořil, co o něm bylo napsáno nebo co sám napsal. Občas se tam nějaká fotka válí jen tak, když se mi líbí, daruje mi ji i s věnováním. Přibližně podobnou zkušenost při seznámení s Otakarem má spousta lidí. Podivín, který má svou tvorbu neustále s sebou, aby jejím prostřednictvím mohl komunikovat se světem i sám se sebou.

Matušek je téměř celý svůj život kvůli vážným psychickým problémům v plném invalidním důchodu. Prožil si nelehká období, kterými jej však doprovázeli výjimeční lidé. Jeho žena byla zároveň jeho múzou, která mu velmi pomáhala a zároveň jej inspirovala. Jejich seznámení a svatba jsou jako příběh podle filmového scénáře. O své ženě mluví jako svým největším štěstím, jaké ho potkalo. Bohužel před více než deseti lety zemřela a Otakar se teď poprvé musí učit postarat sám o sebe. Ve výsledku ho to posunulo v takové míře, že se mu podařilo zvítězit nad svou silnou sociální fobií, kvůli které se cíleně takřka celý život vyhýbal větší společnosti lidí. Částečně mu pomohla i fotografie, zájem lidí o jeho práci a jeho pevná víra v Boha. Jen hrstce lidí se povede nad svými strachy zvítězit, Otakarovi se to povedlo a o to víc si teď užívá společnosti lidí. Svou tvorbu z dobrosrdečnosti vyloženě rozdává lidem na setkání, což mi mou práci příliš neulehčuje. Díky invalidnímu důchodu, mohl svůj život zasvětit činnostem, které jej zajímaly. Fotografování a psaní patří nedomyslitelně k jeho životu. Další významný člověk, který na něho měl vliv, byl fotograf a teoretik Bořek Sousedík. Otakar studoval na Lidové konzervatoři v Ostravě v letech 1980-85, kdy tam Bořek Sousedík vyučoval

a patřičně Otakarovu tvorbu ovlivnil. Hlavním rysem jeho práce je proto vizualismus. Pracuje převážně s černobílými obrazy založenými na kontrastech, liniích, stínech a světle, prostřednictvím kterých nám Otakar sděluje svůj osobitý pohled na svět, ve kterém dějovost fotografovaného je upozaděna před jeho vnitřním prožitkem a viděním. Mezi fotografiemi pak dále hledá vztahy a skládá je nejčastěji do dvojic o velikosti kinofilmového políčka a ty nakonec lepí na kartičky velikosti 10×15cm. Skládá k sobě fotografie z různých časových období a díky této práci s archivem je svým způsobem jeho tvorba dnes velmi aktuální. Momentálně se věnuje především aktu, na který ovšem nahlíží oproštěně od obsahu a soustředí se na formu tlumočící vizualitu. Otakar je velmi dobře vybaven i po literární stránce. Jeho aforismy jsou zastoupeny v několika sbírkách¹ a v roce 2014 přispíval rovněž svými fotografiemi a texty do ostravského časopisu Protimluv. V minulém roce o něm vyšel článek v německém Photonews, o což se zasloužila Dita Pepe a Denis Brudna. A v roce 2008 byl Matušek zastoupen na výstavě s názvem *Třetí strana zdi*², po boku osobností jako Štěpán Grygar, Bořek Sousedík, Vladimír Birgus, Jindřich Štreit atd. Rok na to měl samostatnou výstavu v ostravské galerii Fiducia.

Na Ostravsku je známý, ale za hranicemi kraje jej zná málokdo. Rozhodla jsem se touto prací Otakara Matuška a jeho tvorbu dostat do širšího povědomí lidí. Za tímto účelem proběhnou rovněž výstavy. První v prostorách ostravského Atlantiku³ a druhá výstava je zatím v projednávání (Ateliér Josefa Sudka, Praha). Na závěr úvodu použiji větu Denise Brudny z jeho článku ve Photonews: „*Je načase, aby byl jeho kosmos obrazů objeven a reflektován veřejností. Stojí za to!*“⁴

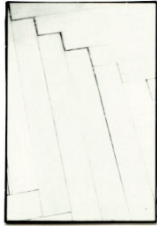
¹ Matušek, Otakar: Duše je Perla. Žár 1997; Aforismy. 1999; Tobě kapličko s katedrálou uvnitř. Cesta 2005.

² Moravská galerie v Brně: *Třetí strana zdi*. Kurátor Antonín Dufek. 2008.

³ Klub Atlantik: Výstava Otakara Matuška. *Cena věcí zbytečných*. Vernisáž 6. 5. 2015.

⁴ Brudna, Denis: *Otakar Matusek*. Photonews, 2014, č. 6, Zeitlos endgültig, s. 14.

1

2

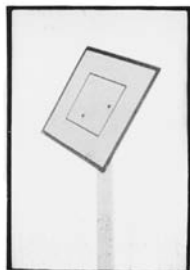
4

3

5

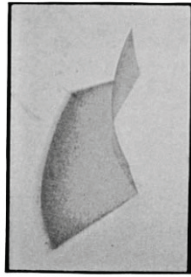
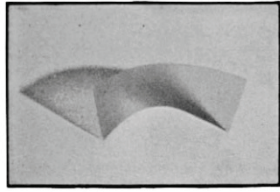

6

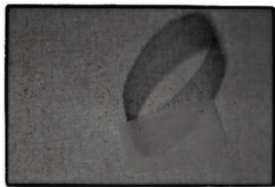
8

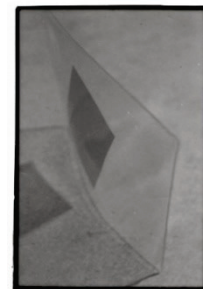
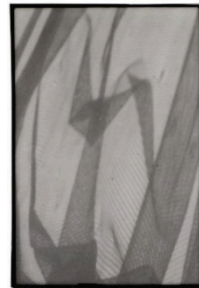
9

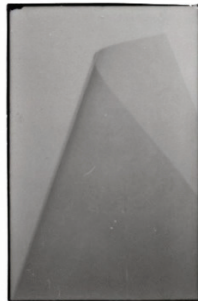

10

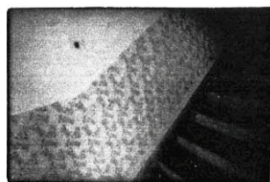
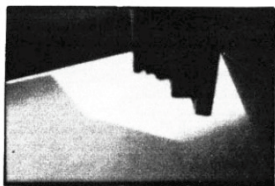

11

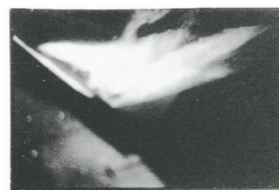
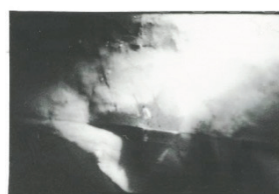

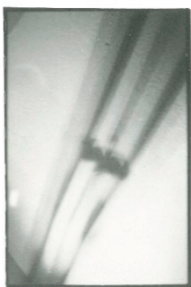
14

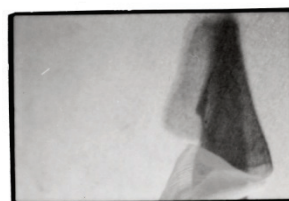
15

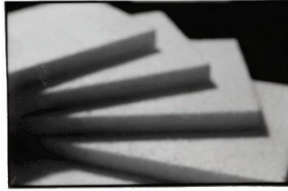
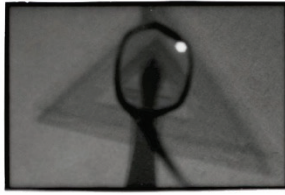
16

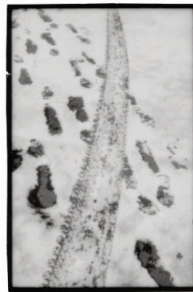
17

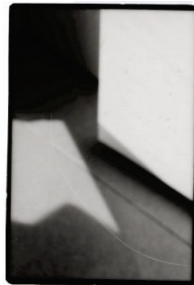
18

19

20

2 ŽIVOT SE STRACHEM

Z Otakarova vyprávění 23. 11. 2014

Otakar Matušek se narodil v ostravském Zábřehu v roce 1953. Jako dítě, do svých čtyř a půl let, bydlel s rodinou v Petřvaldě u babičky, matčiny matky. Jeho otec pak dostal byt v Mariánských horách, kde bydleli do Otových čtrnácti let. Bydlení v hornické kolonii nebylo úplně příjemné, a tak se po čase znovu stěhují, tentokrát do Ostravy - Poruby. Jeho otec elektrikář byl nezdravě žárlivý, dovoloval jeho matce švadleně pracovat pouze doma a pouze pro ženy. Maminka zažila za války strašné věci, chtěla své děti toho uchránit, a proto o ně přehnaně pečovala. Otakar to nazývá skleníkovou výchovou. Veškeré problémy za něj vyřešili rodiče, nemusel se o nic starat, stejně tak nemusel doma nijak pomáhat.

Jeho maminka zemřela v roce 1998 v nedožitých šedesáti třech letech a jeho nyní skoro devadesátiletý otec byl elektrikář. O třináct let mladší bratr šel profesně ve šlépějích otce a ve volném čase se amatérsky zajímá o fotografii. O tři a půl let mladší sestra pracuje v knihovně. Oba žijí stále v Ostravě a příležitostně se všichni vídají. Otakar tvrdí, že své nadání zdědil po své matce, která byla daleko víc humanitně založená, ale na druhou stranu jeho otec se doteď zajímá o výtvarné umění a hudbu.

Otakar se dostal k fotografii úplně náhodou v jedenácti letech. Přes počáteční nezájem, Otakara po dlouhém přemlouvání přesvědčil spolužák, aby navštěvoval fotokroužek. Když tam poprvé vstoupil, vyvolávali zrovna fotografie. V místnosti bylo červené světlo a na bílém papíře se začal objevovat obrázek. Pro Otakara to byl fascinující zážitek. Tehdy mu půjčili fotoaparát a udělal si první snímek. Od té chvíle trvá jeho okouzlení fotografií dodnes. Říká, že tehdy netvořil žádné výtvarně zaměřené fotografie, ale především rodinné výjevy. Velký zlom u něj nastal ve čtrnácti letech, kdy mu přišla do ruky kniha Ludvíka Součka *Cesty k moderní fotografii*⁵, díky níž si Otakar uvědomil, že fotografie nemusí být pouhým záznamem skutečnosti, ale plnohodnotným

⁵ Souček, Ludvík: *Cesty k moderní fotografii*. Orbis, Praha 1966.

výtvarným dílem. Fotografie z této knihy Otakara ovlivnily natolik, že mu tehdy bylo jasné, že fotografie vyplní celý jeho život. Mezitím, ale začal navštěvovat střední školu elektrotechnickou. Jelikož si od dvanácti let rád vyráběl vlastní rádia z tranzistorů, jeho otec usoudil, že má na to talent, a dal jej na SPŠE, i přesto, že jej nejvíc zajímala fotografie a literatura. Nakonec se ukázalo, že tahle škola byla přece jen v něčem přínosem, přesto že ho studium vůbec nebavilo. Ve třetím ročníku ho začala učit češtinu jeho budoucí manželka Milena. Když ji poprvé spatřil: „*Měla na sobě krátkou sukni, šla chodbou a mi problesklo hlavou. To bude moje žena!*.“⁶ Snažil se na jejich hodinách vynikat a ona o něm prohlašovala, že je její nejchytřejší žák. Po maturitě si spolu párkrát vyšli a za krátkou dobu jí Otakar vyznal lásku a požádal ji o ruku. Ona jej ale odmítla s obavami, že osm let je příliš velký věkový rozdíl. U Oty se v té době začínaly projevovat psychické problémy a tohle odmítnutí jen jeho nemoc podpořilo. Byl velmi zakomplexovaný, myslel si, že se jí nelíbí, a že je asi v něčem divný. Nebral odmítnutí lehce, ale říká, že by se nikdy nesnížil k tomu, aby se jí vnucoval. Po dvou měsících se stalo neuvěřitelné. Jeho češtinářka Milena se ozvala a žádost o svatbu přijala.

Po střední škole pracoval rok na koksovně jako pomocný dělník. Tuhle práci vzal především z toho důvodu, aby šel na vojnu jenom na pět měsíců. Nakonec kvůli psychickému onemocnění dostal modrou knížku. Byla to práce na tehdejší Nové huti Klementa Gottwalda, dnes ArcelorMittal, kde se u něj začaly psychické problémy opět výrazně projevovat, a byl nucen poprvé navštívit závodního psychiatra. Tak se poprvé setkává se svým celoživotním psychiatrem Pavlem Hlavinkou, který mu diagnostikoval vážnou psychickou poruchu. Po roce Otakar z NH odešel a kvůli psychickým problémům mu vojnu nakonec odpustili. Pak přibližně tři roky pracoval u svého otce jako elektrikář. Nakonec ani tuhle práci už psychicky nezvládal. Byl rok na nemocenské a od roku 1976 má Otakar plný invalidní důchod.

V psychiatrické léčebně v Opavě mu při jednom z pobytů stanovili diagnózu paranoidní schizofrenie, později se dozvěděl, že to nebyla úplně správná diagnóza. Byl velký introvert, ale nikdy neměl halucinace, jen bludy, že vypadá divně a lidi na něj koukají a baví se o něm. Měl pocit, že lidé jsou jeho nepřátelé, že ho nenávidí.

⁶ Z rozhovoru s Otakarem Matuškem dne 23.11.2014.

Pochyboval o svém vzhledu, nikdy ne o inteligenci. Šlo o silnou sociální fobii. Nemoc způsobovala, že ještě před deseti lety měl problém vyjít mezi lidi sám na ulici, protože měl strach. Musel ho buď někdo doprovázet, nebo zavézt autem. Otakar si myslí, že příčinu jeho nemoci mají na svědomí traumata z mládí a skleníková výchova. V dospělosti, když na něj přišly stresové nápory, tak se zhroutil, protože všechny problémy za něj vždy řešili jiní. Ota si myslí, že nejvíc mu pomohla psychoterapie v Opavě, spojená s různými aktivitami (arteterapie, muzikoterapie, psychodrama, tělocvik, dílny). Pomáhala mu fyzická aktivita, která na něj při terapii byla kladena. Museli od rána do večera dělat nějakou činnost. Ze začátku, když do léčebny přišel, vždy ještě ten den utekl zpátky domů. Doktor Hlavinka, který na oddělení byl tehdy primářem mu jednou řekl, že pokud se nevrátí, dá jej příště na uzavřené oddělení, kde byly ty nejhorší případy. Ota ho tehdy nenáviděl, myslel si o něm, že je sadista, měl pocit, že se mu stav jenom zhorší, ale teď už ví, že šlo o účinnou a potřebnou léčbu. Když pobyt končil, bylo to skoro jako zázrak. Chodil za sestřičkami, žertoval s nimi a přestal mít strach z ostatních lidí. Bez této léčby by teď pravděpodobně byl někde zalezlý v koutě. Pomohla mu samozřejmě hodně jeho žena, která mu tehdy vyhrožovala rozvodem, pokud se nebude léčit.

S manželkou měl zpočátku italské manželství. Po dvou nebo třech letech se rozvedli, to už měli dvě malé děti. Do roka byli ovšem zase spolu. Nakonec si uvědomili, že jim na sobě záleží a musí jeden druhého přijmout se všemi chybami. První svatbu měli na úřadě, jelikož v té době nevěřili v Boha. Víru našli především, když Milena onemocněla rakovinou. Dávali jí jen několik měsíců života, ale nakonec díky makrobiotické výživě žila ještě dalších patnáct let, a kdyby nepřestala dodržovat makrobiotickou dietu, žila by možná dodnes. Rok před její smrtí, začal Otakar makrobiotiku dodržovat s ní, aby ji podpořil. Měl v té době sto dvacet osm kilogramů a za půl roku se mu podařilo zhubnout čtyřicet osm kilogramů. Jeho fyzický i psychický stav se tím výrazně zlepšil. Mají spolu dceru Hanku (1977) a syna Martina (1978). Manželka mu zemřela v roce 2004, tehdy se ještě pořád bál vyjít sám ven, ale protože ji miloval, musel se o ni postarat a zajít jí například pro léky. Tyto chvíle pro něj byly rovněž důležité.

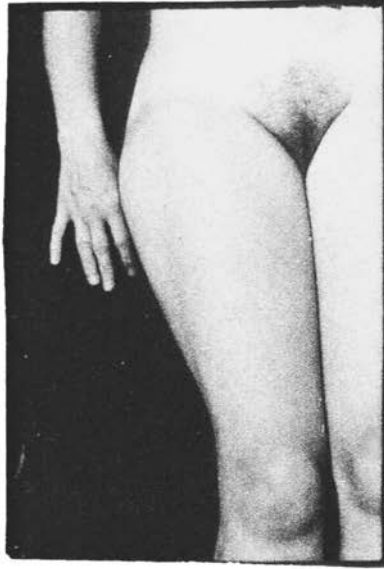
Ve fotografii jej nakonec naprosto zásadně ovlivnilo setkání s Bořkem Sousedíkem, který v letech 1972 - 1991 vyučoval Výtvarnou fotografii na ostravské Lidové konzervatoři. Poprvé se byl na hodině podívat v roce 1978. Přisedl si tehdy do lavice k člověku, který si po chvilce odsedl jinam. Myslím, že si teď už každý dovede představit, co to s Otakarem udělalo. Na další hodinu nepřišel. Samotná hodina vedená Sousedíkem v něm ale zanechala velký dojem. Po dvou letech, když se k němu dostal článek o nadcházejícím přijímacím řízení na Lidovou konzervatoř, sebral odhodlání, zkusil to znova a v roce 1980 začal navštěvovat její přednášky pravidelně. Často se mu stávalo, že vystoupil z tramvaje, na náměstí byla spousta lidí, dostal strach a jel rychle zase domů. Bořek Sousedík, ale trval na tom, aby měli alespoň 70% docházku. A jelikož v něm Otakar viděl velký vzor a uvědomoval si, jak mu může ve fotografii pomoci, překonával kvůli hodinám fotografie svou fóbii. Sousedík si jej brzy oblíbil a Otakarovi zvyšovalo sebevědomí, že ho Sousedík vnímal jako sobě rovného. S podivem musím napsat, že Otakar konzervatoř nakonec neabsolvoval z toho důvodu, že nebyl schopný vytvořit jako závěrečný projekt maketu knihy. V porovnání s tím, co musel překonávat, aby na hodiny chodil, to zní najednou podivně. Maketa mu připadala technicky náročná, musela se udělat precizně, tak aby se nevlnila a to Otakara odradilo.

V současnosti Otakar vykazuje spíše rysy extroverta a podle jeho dlouholeté psycholožky Alice Páckové je obdivuhodné, jakým způsobem se povedlo Otakarovi nad nemocí zvítězit. Otakar mi povídal, že ještě před patnácti lety byla jeho žena za doktorem Hlavinkou a ptala se jej, jestli se Otakar někdy vyléčí. Doktor jí odpověděl, že to u něj trvá už moc dlouho, a že u těchto nemocí se toho nedá příliš dělat, tak to u něj bude pravděpodobně celoživotní záležitost.

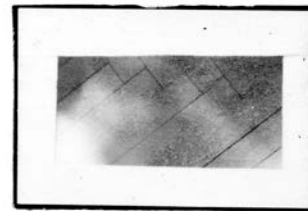
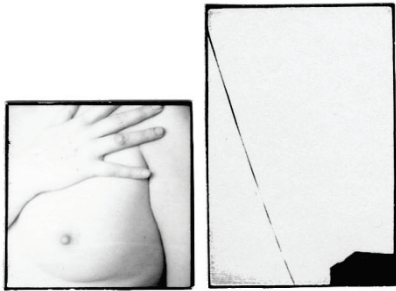
Ota má v sobě částečně introverzi stále, říká, že jinak by nebyl schopný tvořit. Jeho extrémní introverze plynula ze strachu, který jej teprve před pár lety opustil. Poznával nemocné i zdravé lidi a poznával hlavně sebe. Dodnes navštěvuje skupinové terapie spíš za tím účelem, aby si poslechl ostatní nebo jim pomohl třeba tím, že jim poví o sobě a oni si díky němu uvědomí, že nic není beznadějně. Teprve šest-sedm let už se nebojí vycházet sám na ulici mezi lidi. Běžně si kladl při pohledu na lidi otázky. Co na mě vidí, co si o mně myslí, dívají se na mne? Dnes už ho to nezajímá. Stačilo, aby

narazil na protivnou prodavačku, a to ho dokázalo dostat znovu do léčebny. V současnosti už to nevztahuje k sobě, ví, že lidé jsou různí, všichni mají nějaké problémy a on má kolem sebe lidi, kteří jej mají rádi a váží si ho. Tehdy hodnotil sebe na základě toho, jak se k němu chovali ostatní, a měl pocit, že ho všichni soudí. Velký problém mu dělal oční kontakt. Když šel někdo naproti němu po ulici, musel přejít na druhou stranu, ve chvíli, kdy šla skupinka lidí, kterou nemohl obejít, byl to pro něj příšerný pocit. Byl neskutečně nesamostatný a nespolehlivý, protože svůj strach nedokázal překonat. Dnes se musí stát opravdu něco vážného, aby slib nesplnil. Říká, že se choval jako malé dítě, že každá psychosociální nemoc je s tím spojená, neustále se o něj někdo staral, nejprve rodiče, poté manželka, vše zařizovali místo něho, což byla taky chyba, protože se stal naprosto nesamostatným jedincem. Po smrti manželky by se dalo čekat, že se jeho stav zhorší, hrozně se bál jejího pohřbu, ale kněz mu tehdy skrze křesťanskou naději naopak dodal sílu. Po její smrti, Otakarovi nezbývalo nic jiného, než se naučit starat sám o sebe a naučit se hospodařit. Díky silnému přesvědčení, že nemá jinou možnost, než strach překonat a mezi lidi jít, se mu postupně dařilo z nemoci dostávat.

Já jsem Otakara poznala už v době, kdy se rád vyžaduje pozornosti a užívá si společnost lidí kolem sebe. Myslím, že je skoro zázrak, jakou proměnou Otakar prošel a obdivuji to. Přesto všechno je Otakar stále hodně složitá osobnost.

19

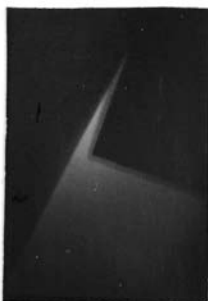
21

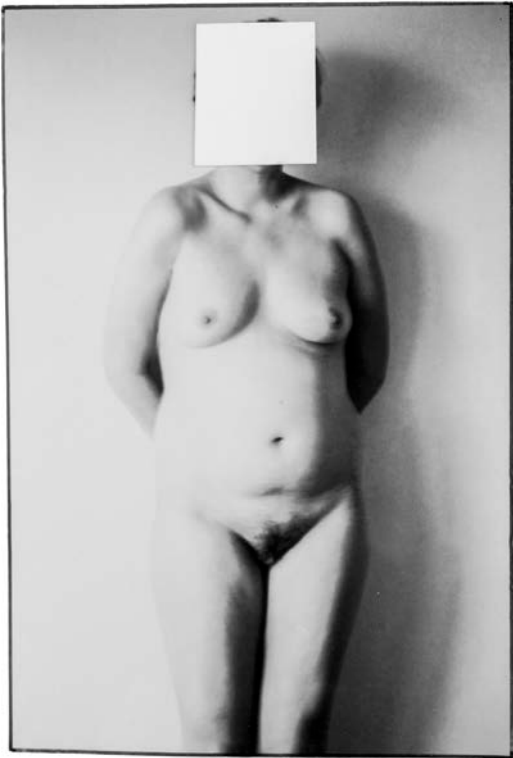
22

23

3 TVORBA

„Umění je založeno na náznaku, nikoliv na definici.“

Otakar Matušek

Otakar Matušek se dostal k fotografii náhodou poprvé v jedenácti letech, jak už jsem psala v předešlé kapitole. Fotografie ho tehdy natolik pohltila, že už ji nikdy neopustil. S knihou Ludvíka Součka *Cesty k moderní fotografii*⁷ se mu v jeho čtrnácti letech otevřelo úplně nové nazírání na toto médium. Přišla touha tvořit vizuálně stejně silné fotografie, jaké byly v této knize. Zpočátku nevěděl, jak takových kvalit dosáhnout, a myslel si, že se mu fotografie líbí, protože je na nich zachyceno něco krásného. Tehdy ještě netušil, že pravé kouzlo se neskrývá před fotoaparátem, ale za ním. Měl přirozenou touhu po fotografickém vzdělání, ale střední školu mu vybral otec v jiném oboru. A tak se mu vzdělání ve fotografii dostává až ve 27 letech v oboru Výtvarná fotografie při Lidové konzervatoři v Ostravě, kde byl tehdy pedagogem fotograf a teoretik Bořek Sousedík, zabývající se hluboce fotografickým vizualismem. Před rokem 1980, než začal Otakar na konzervatoř docházet, číší z jeho fotografií rozpačitost a nestálost, co vlastně fotografie je. Bořek Sousedík ho dokázal zbavit všech jeho dosavadních iluzí o fotografii. Měl pocit, že důležitý je především motiv, který zobrazuje. Až díky Sousedíkovi si uvědomil, že může fotoaparát zaměřit na úplně banální objekt a vytvořit tak geniální fotografii. Sousedík ho naučil co fotografie je, co není, což vedlo k akceleraci jeho tvorby. Tehdy našel svůj vizuální styl, kterého se drží doposud. Otakar nakonec však konzervatoř bohužel kvůli úkolu, vytvořit precizní maketu knihy, nedodělal. Pro Otakara to byla příliš jemná práce, vyžadující hodně soustředění, což pro něj bylo obtížné. Takže se Otakar Matušek za řádného absolventa Lidové konzervatoře v Ostravě považovat nemůže. Přesto ho Sousedík zařadil v dubnu 1986 na výstavu *Uspořádané okamžiky*, na kterou vybral autory z mnoha absolventů a studentů za zhruba dvanáctileté období na Lidové konzervatoři v Ostravě.⁸ Pak u něj přichází období pochybností, že jeho fotografická tvorba nestojí za nic. Dokonce chtěl všechny

⁷ Souček, Ludvík: *Cesta k moderní fotografii*, Orbis, Praha 1966.

⁸ Z emailové korespondence s Martinem Smékalem 28. 3. 2015.

fotografie a kontakty vyhodit. Naštěstí se tak nestalo. Fotografickou tvorbu po dobu asi osmnácti let takřka opustil a věnoval se psaní aforismů. Bylo to pro něj celkově velmi těžké období s vážně nemocnou ženou. Po její smrti v roce 2004, v sobě nachází tížádost něčeho dosáhnout a ukázat lidem svojí práci. Následně si domluvil v Ostravě první autorskou výstavu v galerii Chagall, kde z důvodu nedostatku financí, prezentuje svou tvorbu galeristovi Petrovi Pavliňákovi pouze na kontaktech. Tehdy v roce 2005 vystavuje ještě klasické zvětšeniny, ale jelikož měl kontaktů hodně, začíná v následujícím období přemýšlet o jejich spojování do dvojic a lepení na kartičky 10×15cm. V roce 2008 se díky Dagmar Lasotové potkává Matušek s Jiřím Valochem. Ten Otakara svým nadšením pro jeho způsob práce s kontaktními dvojicemi velmi podpořil a Otakar se díky tomu vložil do tvorby dalších kontaktních dvojic s velkým odhodláním. Popisoval mi, jak celou noc nespál a vystříhoval a lepil dvojice, které pak šel na druhý den Valochovi ukázat. Ten viděl, že toho má Otakar spoustu a jeho tvorba se mu natolik líbila, že jej doporučil Antonínu Dufkovi zařadit na výstavu v Moravské galerii v Brně s názvem *Třetí strana zdi*, kterou zrovna dokončoval. Antonín Dufek byl z Matuškovy tvorby nadšený a zařadil ji k ostatním autorům tvořícím během dvacetileté doby temna po roce 1968. Na výstavě bylo zastoupeno 126 autorů, z nich nejznámější byli Dagmar Hochová, Viktor Kolář, Jindřich Štreit, Jan Saudek, Tono Stano nebo Jan Svoboda.⁹ Dagmar Lasotová pak také domluvila na rok 2009 Matuškovu autorskou výstavu v galerii Fiducia, kterou mu uváděl Jiří Valoch. Na těchto dvou výstavách poprvé Otakar ukázal svůj způsob práce s kontakty. Vystavoval kartičky velikosti 10×15cm s černým podkladem, na které nalepoval filmové kontakty velikosti 24×36mm nebo 24×24mm. Matušek jde tímto způsobem proti současným trendům velkoformátových zvětšenin a hledání vizuálních vztahů mezi kontakty jej už neopouští.

V období 2004 - 2008 pracoval z převážné části s archivem z let osmdesátých s výjimkou roků 2005 - 2006, kdy experimentuje s cedníkem, který si dává před objektiv fotoaparátu a zachycuje svět skrze něj, což vytváří zdvojené, ztrojené neostré kontury. Označuje to za své *Cedníkové období*. Často do těchto fotografií také zasahoval

⁹ Dufek, Antonín: *Třetí strana zdi*. Moravská galerie v Brně; Brno 2008.

vepsanými aforismy. Nemyslím si ale, že by tohle dílo dosahovalo kvalit Otakarových „bez cedníkových“ fotografií. Je to pouze laciný efekt, který ale samozřejmě v mnoha případech působí vizuálně hezky. Kartičky z tvrdého výkresu 10×15 prvotně používal pouze v černém odstínu. Na černém podkladu vystavoval své fotografie jak v roce 2008 v Moravské galerii v Brně, tak ve Fiducii o rok později. Bílý podklad používá zhruba od roku 2010. I když pracuje v převážné části s archivem, díky spojování fotografií, tak vzniká nové jedinečné dílo, které je v dnešní době vlastně velice aktuální. Od roku 2012 se v převážné části zajímá o fotografický akt, který zbytečně neestetizuje. Díky malému formátu a zajímavým výsekům obrazu působí fotografie zvláštní něhou a zahalující intimností. Snaží se na něj nahlížet oproštěně od obsahu, ale i přesto u těchto fotografií sklouzává občas k tomu, co sám odmítá. Motiv zastírá obraz a ztrácí patřičné kouzlo. Na otázku, co vede Otakara k tomu, že se zajímá v posledních letech tolik o akty, Otakar odpovídá:

„Fascinuje mě prostě krásné nahé ženské tělo. Myslím, že je to častý jev i u malířů a jiných výtvarníků. Když ještě žila manželka Milena, fotil jsem ale pouze její akty. Rozhodně bych ji neubližoval tím, že bych za jejího života fotil jiné ženy.“¹⁰

¹⁰ Z rozhovoru s Otakarem Matuškem 18.2.2015.

3.1 VLIV BOŘKA SOUSEDÍKA

„Dobré výtvarné dílo, jakož i jakékoliv jiné dílo v pravém toho slova smyslu, sjednocuje různost. Vynikající dílo rozrůžňuje jednotu. A toto máme zde před sebou, neboť čím volnější vnější propojení, tím přesněji je prokazatelná vnitřní jednota. Část je určována celkem a vše vyplývá z téhož základního záměru.“¹¹

Bořek Sousedík (*1946 Ostrava) vystudoval ekonomii na Vysoké škole báňské v Ostravě a v letech 1976-78 studoval FAMU. Je vynikajícím pedagogem, teoretikem a fotografem. V letech 1972–91 vyučoval fotografii na Lidové konzervatoři v Ostravě a během té doby vychoval celou generaci fotografů jako Martina Smékala, Tomáše Pospěcha, Igora Šefra včetně Otakara Matuška, který konzervatoř navštěvoval v letech 1980-85. Bořek Sousedík k účelům výuky sepsal čtyři zásadní skripta, jelikož materiál k výuce ve své době neshledával vhodným a považoval za nutné změnit koncepci výuky na čtyři jasně dané semestry. Byly to: 1. *Úvod do studia dějin fotografického obrazu*, 2. *Základy fotografie*, 3. *Skladba fotografického obrazu* a 4. *Snímková technika*. Tento studijní materiál byl hodnocen natolik pozitivně, že ještě dvacet let po datu jeho vydání byl využíván.¹²

Sousedík se u nás ale dostal do povědomí z velké části díky vizualismu, který sám takto neoznačoval, ale používal výrazy jako „*imanentní exprese*“¹³ nebo svůj novotvar „*opsognomie*“. V roce 1980 uspořádal výstavu svým absolventům v Praze a v katalogu k výstavě Sousedík popisuje program Kolegia. „*Význam našich fotografií je za mezí ikonocity a autenticity, tj, za mezí iluzivní jasnosti fotografie. Takové fotografie nazýváme opsognomiemi. Význam opsognomie je dán ideově-plastickým, neopakovatelným nezaměnitelným prožitkem individuálního oka a myšlenky – odtud*

¹¹ Sousedík, Bořek. *Neviditelné grácie viditelná znamení*. Poznámky k fotografiím a fotografii Otakara Matuška. Doporučující text ke grantu. 7. září 2007.

¹² Kožial, Jakub: *Bořek Sousedík, teoretik, pedagog, fotograf*. Teoretická bakalářská práce: Slezská univerzita v Opavě, ITF, Opava 2010.

¹³ Sousedík, Bořek: *Úvod do studia dějin fotografického obrazu*, skripta, Ostrava: Městské kulturní středisko v Ostravě 1982, s. 73.

název (opsis = vidění, gnómie = kritická úvaha). Z takového vymezení fotografie jako opsognomie plyne, že svou tvorbu stavíme na nevěcnosti (1), vizuální spontánnosti (2), obrazové nevyhnutelnosti (3).¹⁴ V roce 1980, kdy se konala tato výstava, publikoval Andreas Müller-Pohle¹⁵, v časopise European Photography, texty věnované vizualismu. Snažil se popsat tři převažující tendence té doby, vizualismus, konceptualismus a dokument. U vizualismu upozorňuje na přísun generace autorů, která oproti předešlé generaci, zabývající se hodně komerční fotografií, začíná obracet svůj pohled zase více na autorskou, výtvarnou fotografii. Zdůrazňuje vizuální kvality, například pohybové neostrosti, vysokého kontrastu, ale i momentky nebo statické fotografie. Jednalo se u něj spíše o myšlenkový přístup k fotografii. Vnímá vizualismus jako vizuální úvahu nad fotografií zkoumající svět perceptuálního fotografického obrazu. A staví jej do kontrastu s konceptualismem. Z toho vyplývá, že Sousedíkovo vnímání fotografie je tomu Müller-Pohleho pojetí velice blízké i přesto, že jak tvrdí, jej neznal.¹⁶

„Myslím, že nejlepší snímky jsou ty, které jako dobrý akumulátor obsahují nejvíc energie, kterou můžeme čerpat jejich pozorováním. Musí to být pevné vizuální celky, jejichž smysl je v nich samých, a nikoli mimo ně v tom, co zobrazují.“

(Úryvek z korespondence Bořka Sousedíka Antonínu Dufkovi, 5. 4. 1985.)¹⁷

Samotný pojem vizualismus u nás zavádí Antonín Dufek v roce 1983. Jenže pojem mu připadal příliš široký, a jelikož v našem prostředí byla řada fotografů zabývajících se momentní fotografií, začal vztahovat vizualismus pouze na tento druh fotografie. Nejen Dufek, ale i řada dalších autorů tak dodnes často spojuje vizualismus s autorskou dokumentární fotografií, i přesto, že je to naprosto proti chápání vizualismu, jak jej definoval Müller-Pohle. *„Podnětem ke vzniku dokumentární fotografie je snaha*

¹⁴ Sousedík, Bořek: „Program“, in: Bořek Sousedík (ed.), Kolegium. Výstava fotografií za mezí autenticity a ikonocity, Praha: 1980. Přetištěno IN: POSPĚCH, Myslet fotografii, Positif, Praha 2014, s. 180-181.

¹⁵ Müller-Pohle, Andreas: německý fotograf a teoretik.

¹⁶ Pospěch, Tomáš: *Fotografie jako fotografie. Vizualismus*. In: Myslet fotografii. Positif, Praha 2014, str. 180.

¹⁷ Dufek, Antonín: „Bořek Sousedík – souvislosti“, Revue Fotografie, 1987, č. 3, s. 36. IN: Tomáš Pospěch, *Myslet fotografii, Positif*, Praha 2014, s. 174.

vytvořit vizuální záznam světa tak, jak existuje; podnětem ke vzniku vizualistické fotografie je prozkoumávání vizuálního světa. (...) ¹⁸ Sousedík však tím, jak ve svém programu autonomní fotografie usiluje o nezávislost fotografie na snímané předloze a jako náměty volí banální situace, kde rozhodující je nálada a vnitřní rozpoložení autora, se v našem prostředí vizualismu jak jej definoval Müller-Pohle, blíží jednoznačně nejvíc a Matušek jakožto jeho žák je vizualismem odchován. Otázkou je, jak na vizualismus u nás, po tomto ambivalentním zařazení, nazírat. V českém prostředí se tomuto problému do hloubky věnoval například Tomáš Pospěch nebo ve své bakalářské práci Andrew Jan Hauner, které uvádím jak v citacích, tak v bibliografii.

Otakar popisuje, že se do té doby nikdy nesetkal s člověkem natolik vzdělaným v oboru fotografie a toho, že jej Sousedík vnímal jako sobě rovného, si velmi vážil. Když vzpomíná na Bořka Sousedíka, hovoří o iluzivitě a stylu. Povídá mi:

„Fotografie je výtvarný obraz jako každý jiný, akorát má tu iluzivitu a pokud ji nemá, tak to není defakto fotka. A to platí nejenom u Sudka, ale i u Štreita a jiných dokumentárních fotografů. Iluzivita je iluze, že jde o skutečnost. To ale není pravda. Defakto tam nic takového není, jsou tam tóny, linie a protože má fotografie iluzivitu, zdá se, že tam lidé jsou. Iluzivita není stylotvorná. Nacházíš u fotografů různé náměty, které spolu mají něco společného a to je styl, který je tvořen nikoliv předměty, ale fotografem. Sousedík říkal, že je celkem lhostejné, co je před objektivem, ale důležité je, co je za objektivem. Říkal, že motiv samozřejmě není lhostejný, protože nás může inspirovat, ale sám nic nezaručí. ¹⁹

¹⁸ Müller-Pohle, Andreas: Visualismus, *Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny*, 2012, č.13, s.50.

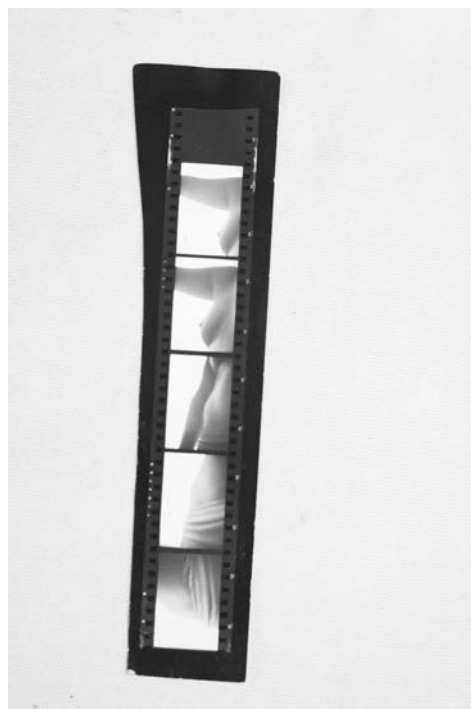
¹⁹ Z rozhovoru s Otakarem Matuškem dne 23. 11. 2014 a 18. 2. 2015.

3.1.1 VIZUALISMUS OTAKARA MATUŠKA

Otakar začíná hlouběji objevovat fotografii v osmdesátých letech, kdy u nás ještě tvrdě vládli komunistický režim, a každá odchylka od normálu byla podezřelá. Fotografické médium u nás expandovalo, stále však hledalo své místo ve světě umění, stejně tak alternativy k oficiálním požadavkům vládnoucího establishmentu. Díky Bořkovi Sousedíkovi se v této době Otakarovi otevírá svět vizualismu, který reprezentuje i v současnosti.

Od vizualismu jak jej učil Bořek Sousedík, vybočuje Otakarova tvorba neprecizností technické stránky, na které Bořek Sousedík bazíroval.²⁰ Otakar má často filmy zašpiněné, fotografie neostré často přexponované i naopak. Vše má ale svůj konečný vizuální význam. Stejně nazírání na fotografické médium má se Sousedíkem však společné. Matuškovy fotografie balancují mezi abstraktností a konkrétností, ale jelikož vizualismu se popis zachycených objektů netýká, měla bych spíš napsat, že jde v první řadě o formu, která nerozpoznává její věcné významy. Otakarova tvorba je postavena na nevěcnosti, vizuální spontánnosti a obrazové nevyhnutelnosti. Obsah jeho fotografií je čistě vizuální neboli forma se stává obsahem.

Matuškovy černobílé miniatury se svou kinofilmovou velikostí 24×36 mm naprosto vymykají dnešnímu velkému efektnímu světu, který nás obklopuje šokujícími motivy moderní doby. Jeho tvorba je jako báseň tvořená z linií, šedých ploch, stínů a světla, promlouvající svou osobní citlivostí. Matuškovy fotografie vznikají výhradně analogovým procesem bez další manipulace. Spojováním vizuálních prvků viděného

²⁰ Kožial, Jakub: *Bořek Sousedík, teoretik, pedagog, fotograf*. Teoretická bakalářská práce, Slezská univerzita v Opavě, ITF, Opava 2010.

světa své záběry více méně tvoří, podobně jako malíř komponuje svůj obraz. Díky práci s detailem a polodetailem, často na hraně abstraktní roviny, podněcuje fantazii diváka k vlastním interpretacím. Málokdy je fotografie na kartičce sama. Stejně tak jako k životu potřebujeme společnost a lásku, Otakar nachází tu pravou dokonalost ve spojení nejčastěji dvou fotografií (výjimečně čtyř), tak aby pro něj dávaly v jeho vnitřním světě smysl. Pravděpodobně to má souvislost s jeho sociální fobií, kterou si v sobě po většinu života nesl a kontaktu společnosti se bál. Občas vidím, že se stejná fotografie objevuje ve více dvojicích a dovoluje nám tak nahlížet do jeho myšlení při hledání harmonického spojení. Jeho dílo je procesem iracionality, psychiky a automatismu.

*Hodnota fotografie vyplývá z křehké rovnováhy
či spíše výslednice stálého zápasu a hry sil mezi tím, co můžeme,
a tím nad čím nemáme žádnou moc – mezi tím, co ovládáme,
a mezi tím, co nás ovládá v dané chvíli a co nás bude ovládat
ve chvílích následujících. Jde o stálou hru, vždy o novou partii
s nově nastavenými figurami či rozdanými kartami, v níž má
neviditelné poznamenat viditelné. Jde o to, jak zřejmě viditelnému
a okamžikem omezenému dát hodnotu trvalosti, jak z dočasného
učinit nadčasové, jak učinit neviditelné grácie viditelné znamení.²¹*

3.2 SPORNÉ NÁZORY NA ZAŘAZENÍ MATUŠKOVY TVORBY

V úvodní řeči k Otakarově výstavě ve Fiducii roku 2009, Jiří Valoch Otakara Matuška přiřazuje k autorům *Slezského konceptu*²². Matuškův koncept vidí v použití miniaturního formátu, ve vytváření nového časového propojení doby vzniku fotografií se současností a následným vznikem nových významů, kde se neztrácejí kvality minulého,

²¹ Sousedík, Bořek. *Neviditelné grácie viditelná znamení*. Poznámky k fotografiím a fotografii Otakara Matuška. Doporučující text ke grantu. 7. září 2007.

²² Slezský koncept byl název výstavy uspořádané v GVUO v roce 2004 Jiřím Valochem.

ale naopak vzniká nový, stále aktuální konceptuální vztahový kontext.²³ Toto zařazení není úplně správné, protože Otakar, tak jak je to pro konceptualismus vlastní, nekládá svou ideu do záznamů objektů, ale zhmotňuje vizuální ideje, které ve vizuálním světě k tomuto účelu odhaluje. Tak jako popisuje Andrew Hauner: „*Konceptuální fotografie a vizualismus obdobně s fotografickou indexikalností vědomě zacházejí, ale každý za účelem nechat vypovídat svůj „podmět“.* Jinými slovy se oba k fotografii myšlenkově vztahují proto, aby fotografickému obrazu daly svůj výraz: konceptualista spíše mentální a vizualista zejména vizuální.“²⁴ Otakar řeší záběry individuálně svým citlivým vnímáním, rozhodně na fotografie neaplikuje nějaký předem vymyšlený koncept. Svět v hledáčku vidí procentuálně. Fotografie do dvojic skládá na základě kontrastů, napětí, podobností, tak aby fotografie měly v konečném spojení vyšší kvalitu a význam, než jednotlivé fotografie. Nevadí mu k sobě dávat abstrakce a akty, protože mu jde vždy o kontexty vizuálního charakteru. V obnovování archivů a vyvolávání vzpomínek na dobu minulou, je jistým konceptem, konceptem založeném na intuici ale nelze jej nazývat konceptualistou v pravém slova smyslu, tak jako autory Slezského konceptu, Dagmar Lasotovou, Karla Adamuse, Martina Klimeše, Milana Lasota, Jana Wojnara a Jiřího Šiguta.

Antonín Dufek Otakara Matuška zařazuje na výstavě *Třetí strana zdi* v Moravské galerii v Brně uspořádané v roce 2008 do sekce *Alternativy dokumentu: vizualita jako vize*. V textu věnující se této tvorbě se zmiňuje také o Otakarovi Matuškoví: „*Z celé plejády fotografů připomíná výstava některé z nejdůležitějších: Štěpána Grygara, Bořka Sousedíka, Václava Šedého, Pavla Šešulku a dosud neznámého Sousedíkova odchovance Otakara Matuška, který až nedávno začal kopírovat staré negativy a lepít pozitivy do sestav sledujících iracionální psychické automatismy vnímání a prožívání.*“²⁵ Antonín Dufek v textu zabývající se vizualitou jako vizí, vychází z formulace poválečné subjektivní fotografie definované v knize *Travelog* (1973) Američana Charlese Harbutta, a dotýká se tady problému, o kterém jsem psala v textu dříve, a tedy spojování vizualismu s dokumentem. Harbuttův styl označován za „surbanalismus“ označuje Dufek v českém

²³ Valoch, Jiří. *Subjektivní koncept*. Úvodní text k výstavě O.M.: Miniatury, galerie Fiducia, 16. září - 14. října 2009.

²⁴ Hauner, Jan Andrew: *Vizualismus*. Teoretická bakalářská práce, Slezská univerzita v Opavě, Opava 2013.

²⁵ Dufek, Antonín: *Třetí strana zdi*. Katalog Moravská galerie v Brně, Brno 2008.

prostředí za vizualismus. Otakar Matušek je tedy zařazen do vizualismu správně, ovšem s dokumentem nemá jeho tvorba příliš společného. Oproti dokumentární fotografii, která slovy Andree Müllera-Pohleho: „Má primárně věcný a na objekty orientovaný zájem; vizualistická fotografie se zase primárně orientuje na estetické a vnímání.“²⁶ V čemž shledávám zásadní problém tohoto zařazení. Na druhou stranu nám ale po tak dlouhé době rozporuplného užívání tohoto pojmu nezbyvá nic jiného, než chápat vizualismus u nás jako českou odnož, která pojímá jak vizualismus, tak subjektivní dokument.

3.3 NA ZÁVĚR K TVORBĚ

Otakar Matušek je znám tím, že svou tvorbu nosí neustále všude s sebou. Ať jde kamkoliv má s sebou vždy své dvě, tři brašny a je proto nepřehlédnutelnou ostravskou postavičkou. Říká, že dnešní mladí fotografové se účastní nejrůznějších soutěží, ale že on nikdy neměl tu potřebu něco takového zkoušet. Vše k němu přichází samovolně, bez vlastní iniciativy. Já si to ale nemyslím a říkám:

Já: Oto, ty ale iniciativu vyvíjíš právě tím, že svou tvorbu nosíš neustále s sebou v brašnách, a když potkáš kohokoliv, kdo se zajímá o umění, tak jsi připravený svou tvorbu vytáhnout a prezentovat ji. A v tom je to tvé velké iniciování.“

OM: To je pravda a je to asi taky docela podivínské. Ale mně se to tolikrát vyplatilo. Představ si, že bych takto šel na přednášku Dity Pepe, tenkrát, když jsem s ní mluvil poprvé, a vyprávěl bych jí o své tvorbě a neměl bych s sebou to album.

²⁶ Müller-Pohle, Andreas: *Vizualismus. Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny*. 2012, č. 18, s. 52.

Dita Pepe je pro Otakara jednou z nejdůležitějších osob v oboru fotografie. Velice si jí váží a její tvorbu považuje za geniální a směřující k humanizaci člověka. Pravidelně dochází na její přednášky na Ostravské univerzitě a konzultuje s ní své práce. Minulý rok poslala Denisu Brudnovi Otakarovu tvorbu na CD a on na základě toho napsal o Otakarovi článek do německého Photonews, kde jej například srovnává s Miroslavem Tichým a na závěr píše: „*Matušková solitérní a introvertní práce zrála v tichu jeho složitého života a zhutnila se do vzrušujícího díla. Teď by bylo načase, aby byl jeho kosmos obrazů objeven a reflektován veřejností. Stojí za to!*”²⁷

Kromě setkávání s úžasnými lidmi, bylo pro něj také důležité setkávání s výtvarným uměním, fotografií, filmem, literaturou, poezií konkrétních umělců jako Josef Sudek, Emila Medková, Mikoláš Medek, Miroslav Hák, Andrej Tarkovskij, Adriana Šimotová, Bohuslav Reynek, Šárka Mikešková, Katarína Szanyi, Jan Balabán, Daniel Balabán. Jelikož se Otakar věnuje také literární tvorbě, především psaní aforismů, obdivuje celou řadu literátů. K Jiřímu Ortenovi a Věře Linhartové vytvořil s velkou úctou a citem ilustrace. Věře Linhartové v roce 2005 zaslal pár svých aforismů do Francie poštou. Odpověděla mu, že si jeho tvorby velmi váží, a píše, že jeho texty by si zasloužily zveřejnění.²⁸ Ilustrace k její tvorbě vytvořil o osm let později. Často Otakarovi říkám, že by měl zkusit vytvořit ilustrace také ke svým aforismům, které by jistě stály za to, neboť jeho tvorba v této oblasti je podle mého názoru na podobné úrovni jako fotografická a spojení obojího by mohlo přinést zajímavý výsledek. Otakar ale toto odmítá a tvrdí, že jeho aforismy takové kvality nedosahují. Příkladám krátkou ukázkou na další straně.

Spoustu fotografií Otakar rozdál nebo prodal za drobné částky. Například celou svou výstavu z Fiducie, zahrnující padesát kartiček s kontaktními dvojicemi, si galerie v roce 2009 od Otakara odkoupila, aby si zajistila, že je Otakar do zahájení výstavy nerozdá, nerozprodá. Dalších cca pětset Matuškových fotografií vlastní starožitník Petr Kobert a tyto fotografické dvojice už má Otakar jen v žalostných kopiích. Filmy někde snad stále má. Jeho fotografie vlastní ve sbírce například Vladimír Birgus, Jiří Valoch, Jindřich Štreit nebo Dita Pepe.

²⁷ Brudna Denis: Otakar Matusek. *Photonews*, 2014, č. 6, s. 14.

²⁸ Dopis Věry Linhartové, Otakarovi Matuškově. 24. 5. 2002, Paříž.

Hledej, i s rizikem nalezení...

Umělce ohrožuje čas a zachraňuje věčnost!

Je ještě něco blbějšího než dav, a to je veřejnost.

Prostore ticha, tichý prostore!

*Zprava i zleva lítají facky.
Asi jdu správně.*

Modlitba dítěte: Maminko!

V mé duši dost tmy pro hvězdu.

Světlo je stín, vržený tmou...

*Hlubiny jsou dostupné
pouze utonulým.*

*Stojí psáno: Pomáhejte si!
Tak si pomáhám.*

Tak promrznout se dá jen zevnitř...

Jaký prostor stesku pro křídla samoty!

*Není třeba vstávat z mrtvých.
Stačí se probudit.*

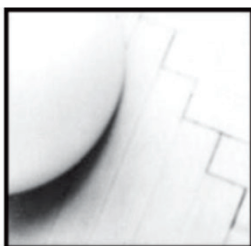
*Nejsme dost chytří, abychom k pravdě došli.
Ale jsme dost chytří, abychom se k ní nehlásili*

Věci, jež unikly zvěcnění...

Jak chcete vyvrátit dílo, jež má kořeny v duchu?

²⁹ Dosud nepublikováno, rukopis v majetku autora.

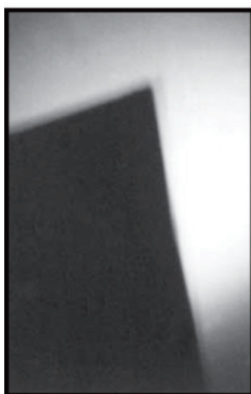
27

Píši Vám, Karino, a nevím, zda jste živa,
zda nejste nyní tam, kde se už netoužívá,
zda zatím neskončil váš nebezpečný věk.
Jste mrtva? Poproste tedy svůj náhrobek,
aby se nadlehčil. Poproste růže, paní,
aby se zavřely. Poproste rozpadání,
aby vám přečetlo list o mém rozpadu

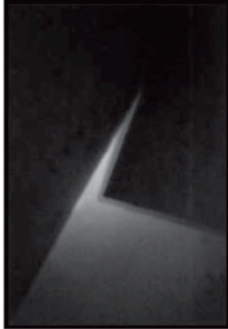

28

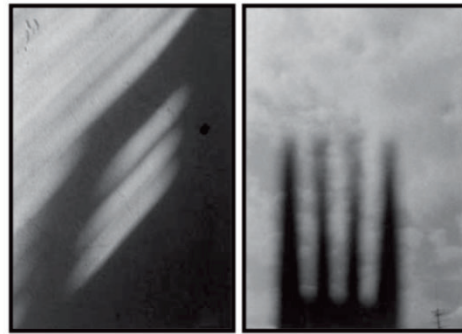
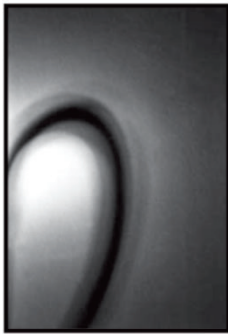

Na starém hřbitově, kde se už nepohřbívá,
můj první žal...

29

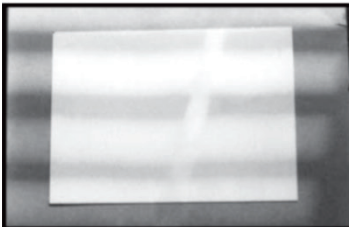
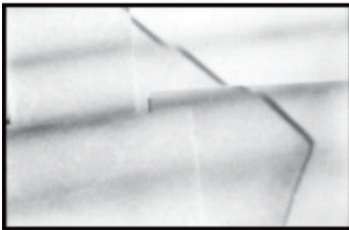
Odkud jsi přišla? Jsi tak sešlá,
do jedné slzy by ses vešla,
ty moje noci, ty můj kříž,
ty zrcadlo, ty vše, co tíží,
ty moje noci chryzantém...

30

Ó oči civící ó oči za očima

31

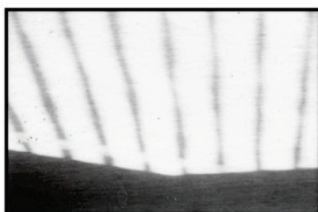

Přátelé odešli. Má milá v dálce spí.
A venku velká tma je.

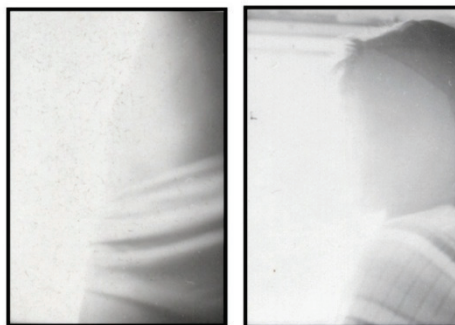
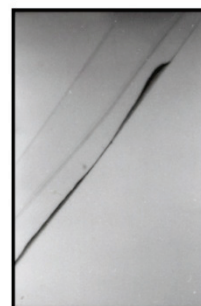
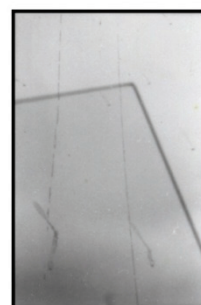

Těla žen, když se chumelí
z rohu zdání.

Těla žen, jež jsme neměli
v nejhlubším pronikání...

Dlouho jsme chodili okolo sebe v šeru,
říňte se, tečte, slzy shledání...

Ó střecho nebe, ukaž jazykům
na patře zbytečném,
kolik je dveří, které zbyly nám
v tomto zdánlivém jase.

Vždyť každá láska, kterou počínám,
již předem skončila se.

35

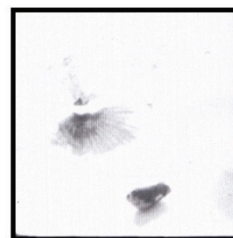

Krov domu na mých ramenou.
Ústa zuby váznou lešením v trhlíně.

Procházejíc se v sobě jsme jako světelný bod,
který ohledává stopy času. Jsouc světelný bod
jsem zcela nepatrná a má nekonečně mnoho
místa v temnotě všeho, co jsem. Neboť jsem
před časem i teď. A celý čas je se mnou.

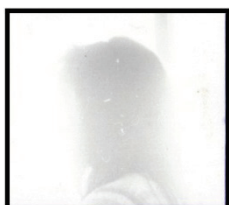
36

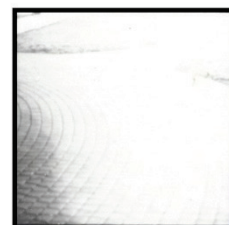
37

Příchozí nepozorují, že jsem prostřen, co koberec, po němž stoupají
do prvního poschodí. Má žebra mramorové balustry. Mé oči
sedmiramenné lustry.

38

Toto je místo jen pro oči,
jimiž se vchází ne
do mne, ale do věcí,
které vidím.

4 ZÁVĚR

*Mým údělem není velikost, ale věčná touha po ní a pohrdání vším,
co se za ní pouze vydává.*

Otakar Matušek

Hodiny strávené zpovídáním Otakara poskládaly ve mně jasnější obraz tohoto autora, přítele, který věřím, na vás prostřednictvím mé práce zapůsobil stejně jako na mne. Vnější vjemy naštěstí, možná bohužel, jen těžko dostanu do práce na papír, jste tak ušetřeni oblaku kouře, kašláním, ale zároveň přicházíte o jeho osobité vystupování často prokládané jeho oblíbenými vtipy, na čemž je nejkrásnější to, že se jim dokáže smát pořád dokola i on sám. Snažila jsem se veškeré informace ověřovat, pokud to bylo možné, z více zdrojů, tak aby nemohly vzniknout pochyby o jejich důvěryhodnosti. O Otakarovi byl publikován pouze jeden článek, a to minulý rok ve Photonews. Věřím proto, že tato práce poslouží jako důležitý zdroj informací dalším lidem, kteří projeví o Otakara Matuška zájem.

Píši sice závěr, ale je to závěr začátku. Čeká nás další vzrušující práce v podobě prohlížení archivů, následná tvorba filmových kontaktů a obnovování ztracených, darovaných či prodaných kontaktních dvojic na kartičkách. Ota má svou tvorbu uloženou žalostným způsobem, který je nutné změnit a řádně veškerou tvorbu archivovat, včetně digitální podoby, a to je práce na delší období. Jelikož budu kurátorkou připravovaných výstav, je to nevyhnutelná práce. Pevně věřím, že se povede jeho fotografie znovu uvést do původního stavu, kterými by už pak následně neměl obdarovávat lidi na setkání, ale střežit fotografie v archivu k účelům výstav. Původně jsem plánovala dát do práce více ukázek jeho tvorby, ale právě z důvodu špatné kvality skenů a velmi malého množství originálů, které má Ota u sebe, jsem musela být střídmejší. Vše to k němu ale patří, prostřednictvím svých fotografií odkrývá sám sebe, smysl věcí a chápání jejich vztahů při pocíťování podstaty světa. Je to emocionální, estetický či intelektuální zážitek uvnitř vesmíru, kde pravda je krása.

ROZHOVOR S OTAKAREM MATUŠKEM

(Úryvky z rozhovorů 23. 11. 2014 a 18. 2. 2015)

Oto, z jakého důvodu tvoříš? Proč myslíš, že je to důležité?

Dělám to z téhož důvodu, ze kterého rád navštěvuji různé výstavy. Třeba když jsme spolu byli na Reynkovi. Skutečné umění je vždycky v opozici k manipulaci, prospěchářství, lži. Skutečné umění může skutečně člověka přivést k větší pokoře. A taky si myslím, že umění zprostředkovává skutečnou krásu, která rozhodně není takovou krásou jako je kýč, nebo nějaká reklama, ale že krásu má hodně společného s pravdou, jde o poznání jiných lidí. Poznání smyslu.

Takže umění je pro tebe krásu, a krásu je pro tebe pravda. A skrz to, můžeš poznat člověka, sám sebe...

Mně ta tvorba splývá s životem. Rád zajdu s kamarádem na pivo, vždycky jsem rád žil, ale nemoc mě hodně poznamenala, ale teď mě to všechno baví mnohem víc, protože nemám strach, tu hrůzu někam jít. Baví mě život, baví mě umění.

Jak vnímáš krásu?

Krásu není líbivost. Není to něco, co je na povrchu. Krásu je pro mne Reynek, Kubišta. A Kubišta skoro celý život umíral hladem, a dnes má každý jeho obraz cenu několika desítek milionu korun. Nikdo není povinný zajímat se o výtvarné umění, ale já mám právo, když nějaký idiot tomu nerozumí a to umění znemožní, ho někam poslat a chtít po něm, ať vypadne. Člověk není blbý proto, že něčemu nerozumí, ale když tomu, čemu nerozumí, přisoudí nulovou hodnotu. Když to odsoudí. Tím škodí.

Co je pro tebe kýč?

Kýč je velice sprostý. Je to manipulace a degradace umění. Nepatřičně věci zjednodušuje a předstírá krásu, která je přece v něčem jiném. Rozumět umění, k tomu je třeba jisté kultivovanosti, citu, inteligence, intelektu, touhy po transcendenci.

Na opačném pólu lidských potřeb stojí lednička plná jitrnic! Je nasnadě, čemu dá průměrný solidně zavedený hňup přednost! A je nasnadě, čemu musí dát přednost umělec i jemu rovný vnímatel! Kýč bývá považován za něco milého, neškodného...s tím nesouhlasím! Považuji naopak kýč za něco odporného a škodlivého, stejně jako frázi, jež je metaforou hloupých.

Proč myslíš, že má kompozice velkou roli?

Protože fotka je výtvarný obraz jako každý jiný, akorát že má tu iluzivitu, že se zdá, že jsou na ni skutečné osoby, předměty, krajiny. A to se neprojevuje jenom u Sudka, ale i u Štreita a dokumentárních fotografů. Bořek Sousedík nám to vysvětloval tak, že když máš fotky nějakého fotografa a uvědomíš si že jsou na nich skutečné osoby předměty, krajiny a přesto mají tyto fotografie jednotný styl, jejichž netvoří ty předměty, ale fotografova mysl, jeho výtvarné umění. Sousedík říkal, že je celkem lhostejné, co je před objektivem, důležité je, co se děje za objektivem. Samozřejmě že motiv není lhostejný, protože nás může inspirovat; když má někdo rád určitou krajinu, tak ho ta krajina může inspirovat.

Co když má někdo styl, že fotí mimo kompozici, bez pravidel, že toto ignoruje, schválně porušuje.

Ano, někdo může být geniální a může ta pravidla geniálním způsobem porušovat, ale pořád tam ta kompozice je, i když porušená. Kompozici vyloučit obejít, jaksi nejde.

Jak vnímáš vizualismus u svých fotografií?

Je to intuitivní. Nechtěl bych být spojován s určitým směrem. Ať už používám jakýchkoliv prostředků, tak nejdůležitější je, abych tam dostal nějaký svůj vnitřní pocit. Ne každý můj obrázek musí naplňovat postuláty vizualismu. Jde o to dodat do té fotografie něco ze sebe, a pokud se mi to povede, tak fotografie může promlouvat. Tím snímkem má práce však nekončí, teprve spojení s další fotografií, dá výraz mé vnitřní zkušenosti. Postuláty Vizualismu mě vlastně osvobodily, díky němu jsem si uvědomil, že ve fotografii nemusí jít o objekty.

Jak se díváš na konceptuální umělce?

To je dost složité, protože koncept je vždy založen na myšlence, ale já tvrdím, že pokud ten konceptuální umělec je dobrý, může mít myšlenky šíleně složité, ale pokud by tam nebyla korekce výtvarná, stěžejní výtvarné zhodnocení, je ten koncept o ničem. I když je to konceptuální umění, je to pořád umění, to znamená, že musí vykazovat určité znaky, musí působit na emoce. Nejen mít „vymakané“ věci. Nejde vytvořit umělecké dílo pouze pomocí rozumu, konceptu. Samozřejmě, že ten koncept může být poutavý, ale stejně si myslím, že konceptuální věc je hodně originální, často se však z konceptu stává konvence. Mě je úplně jedno, jestli to je realistické nebo abstraktní, ale musím cítit, že tam NĚCO je. Říká se, že všechno už bylo vyfotografováno. Nic nebylo vyfotografováno! To je taková hovadina! Vždycky přijde někdo, nějaký Pavel Mára, a najednou vidíte, že to je tvorba, která zase všechno šíleně posune. Ve vědě a technice se dá navazovat, ale v umění ne!

Co si myslíš, že bylo prozatím tvým největším štěstím v životě?

Mým největším štěstím v životě bylo, že jsem poznal svoji ženu, a že spolu máme dvě šikovné děti. Nedovedu si představit, co by bylo, kdybych ji neměl. Byla mou největší múzou i štěstím v životě. Uchvacovalo mě na ní úplně všechno.

A v čem shledáváš celkově smysl lidské existence?

Já shledávám smysl v životě vůbec, umění může život reflektovat, obohacovat, může být zdrojem poznání, a je to prostě úžasná věc! Jsem křesťan, takže vím, že Bůh stvořil všechno proto, že to nějak chtěl, stvořil člověka k obrazu svému. Myslím, že život člověka, který myslí jenom na sebe, je naprosto prázdný a politováníhodný. Znáám takové „filozofy“, kteří řeknou, já se mám dobře, ale to je mi odporné. Když pomáháme druhým, pomáháme vlastně sobě. Samozřejmě, když jsem měl těch dvacet, třicet, tak jsem byl hodně nemocný a duševní nemoc je vlastně hrozný narcismus, člověk sobě přikládá neúměrný význam. Jednou mi doktor Hlavinka řekl: „Ale vy jste pěkný narcista!“ Já si myslel, že mě tím uráží! Měl jsem pocit, že narcista je ten, kdo se v sobě shlíží, jak je krásný. Ale on mi řekl: „*No ale vy nemáte pocit, že jste nejkrásnější, ale že jste nejškaredší, a to je TAKY narcismus!*“ Myslím si, že pochopení tohoto paradoxu bylo

pro mne počátkem cesty k uzdravení. Smysl života je usilovat o nějaké štěstí, ale ne za cenu neštěstí druhého. Nebo určitě je krásné, když někomu pomůžeme. Ono smysl je asi milovat lidi. A to není lehké. Tím největším vzorem nám byl Kristus, protože ten miloval i své nepřátele a odpouštěl těm, kdo ho vlastně zabili. A to je jediný způsob. Protože já budu-li své nepřátele nenávidět, a budu je různým způsobem likvidovat, tak zlo bude pořád pokračovat a bude se zvyšovat.

Smysl tedy vidíš v tom milovat se navzájem a pomáhat si....

Ano, Kristus řekl, milujte se navzájem, tak jako já jsem miloval vás.

Jaké fotoaparáty jsi za svůj život používal?

V jedenácti letech jsem fotil Pionýrem, Lubitelem, a pak jsem ve 14letetch dostal k narozeninám Flexaret. Ale dnes už bych Flexaret kvůli zrcadlově obrácenému obrazu v hledáčku nechtěl. Špatně se mi to komponuje. No a u Sousedíka jsem už fotil Praktikou, kterou fotím dodnes.

Jak by ses sám popsal?

Jako člověka, který prožil nepříjemné věci. Pobyty v léčebně, psychické stavy, manželské krize. Prožil jsem věci nádherné i méně pěkné. Nejhorší asi byla ta nemoc a nejen proto, že přinášela různá omezení. Duševně nemocný člověk trpí přehnaným narcismem, vše poměřuje sebou a zveličuje své vlastní pocity. V léčebně jsem měl možnost sám sebe lépe poznat, stejně tak ostatní lidi. Prožil jsem různé věci. Na několik let jsem dokonce přestal věřit.

Máš ještě nějaký životní cíl? Něco, čeho bys chtěl v životě dosáhnout?

Já jsem takto s životem spokojený. Baví mě kontakt s lidmi, kterým sem se většinu života vyhýbal, tak teď si to užívám. Mám mezi kamarády i ty bez vzdělání, ale ani s nimi se nenudím, stačí mi, že mají smysl pro humor a můžu si s nimi dát pivo.

Takže bys byl spokojený, kdyby všechno bylo tak, jak to je.

No to zase neříkám, že bych nechtěl něco zlepšit. Já znám spoustu lidí, kteří jsou na tom hrozně špatně, a říkat, že nejsem spokojený, by bylo úplné rouhání. Jedna věc mi ale chybí. A to je mít nějakou životní partnerku. Nějaký pocit strašného osamění ale nemám. To vůbec. A pak ta finanční situace. Ta není nic moc!

ROZHOVORY

Dita PEPE, fotografka

Martin SMÉKAL, fotograf

Martin POPELÁŘ, fotograf, kurátor galerie Fiducia

Ladislav VAVŘÍK, majitel Kamrlíku fotografie

Renata BEČÁKOVÁ, kurátorka, fotografka

JAK JSTE SE S OTAKAREM MATUŠKEM SEZNÁMILI?

D. Pepe: Úpě přesně si tu situaci nevybavuji, ale mám pocit, že ho znám už velmi dlouho. Více jsem ho poznávala přes setkávání se studenty na LKO v Ostravě... Když jsme se o něčem bavili, rád a spontánně do toho vstupoval svým komentářem a vlastně tak jsem ho začala více poznávat a zajímal mne nejen jako fotograf, ale i jako člověk...který žil sám se svým pejskem, vždy měl u sebe tašku se svými alby a aktuální tvorbou...

M. Smékal: Poprvé jsem Otakara poznal na vernisáži výstavy „*Uspořádané okamžiky*“ v Ostravě na výstavišti Černá louka, 9. Dubna 1986. Kurátorem byl Božek Sousedík, který na této výstavě představoval dvacet-čtyři vybraných absolventů Lidové konzervatoře v Ostravě za zhruba dvanáctileté období. Možností vystavovat fotografie nebyly v osmdesátých letech v Ostravě nijak bohaté, spíše naopak, proto byla vernisáž veřejností vnímána jako vzácná událost. Těsně před zahájením, které uvedl pan Miroslav Bílek, známý fotograf z Rožnova pod Radhoštěm, se v davu přítomných proslechlo, že Otakar Matušek zmizel. Jak nám později vysvětlil Sousedík, musel z výstavního prostoru přeplněného lidmi, kvůli psychickým problémům odejít. Až teprve zhruba od roku 2010 jsme se začali nepravidelně potkávat na vernisážích výstav a hlavně na neformálních nedělních setkáních amatérských fotografů, členů Fotoklubu Ostrava, které se nejčastěji odehrávají v hospodě U Slunce v Ostravě Svinově. Postarší kolegové fotografové rádi hodnotí kvality Otakarových snímků zvláště od doby, kdy se na nich začaly pravidelně objevovat ženské akty.

M. Popelář: S Otakarem nás seznámila Dáša Lasotová, která patří do okruhu lidí kolem J. Valocha věnujících se konceptuální tvorbě. Ota se kolem nich pohyboval. Takže z její strany přišel prvotní impulz, že by mohl být pro Fiducii zajímavý autor. Takto to začalo.

L. Vavřík: jak jsme se seznámili už ani nevím, mám však pocit, že se známe věčně.

R. Bečáková: Na jedné výstavě, kterou pořádala LKO v Bohumíně v roce 2010. Líbily se mu mé fotografie a pak jsme se začali pravidelně setkávat, většinou u piva, hodiny jsme trávili diskuzemi nad fotkami a uměním, resp. Byla jsem jeho posluchačem, on můj přednášející.

JAK VNÍMÁTE JEHO TVORBU A CO NA NI OCEŇUJETE?

D. Pepe: Jeho tvorbu vnímám jako inspiraci v době, kdy se všechny práce tisknou na velké plachty.... a je pro mne důkazem, jak radost z tvorby může člověka držet v pozitivní náladě.

M. Smékal: Přes značné technické nedostatky Otakarových fotografií mají snímky zvláštní vizuální potenciál, který přitahuje mou pozornost a nutí mě jeho alby, ze kterých se sype cigaretový popel a droby tabáku, listovat. Vše začíná nejčastěji slovy: „Už jsi viděl moje nové fotky?“. Dojem z fotografií je pak umocňován oblaky štiplavého cigaretového dýmu, který Otakar vypouští kouřením cigaret balených z laciného tabáku. „Tak co tomu říkáš?“ Je-li divák nekuřák, je schopen toliko přikyvovat, nebo souhlasně kašlat. Za největší hodnotu a přínos jeho fotografií považuji uspořádání fotografií do dvojic, kde často stejně jako v literární tvorbě, používá náznaky a jinotaje a tím navozuje možnost neobvyklé interpretace a vyznění.

M. Popelář: Ota mně zaujal především svými miny dvojcemi kontaktů nalepených na kartičkách, které svým typickým způsobem odprezentoval. Vnořil se do své obrovské kabely a vytáhl skoro rozpadající se albíčko s kopiemi svých drobných dvojic. Byly to v podstatě jeho nejlepší kusy. Velmi křehká obrazová spojení běžných předmětů či interiérů, která se s naprostou samozřejmostí mění ve smysluplné obrazy. Ota je mimořádný právě svým minimalizmem. V podstatě nevím o autorovi, který by si mohl

dovolit pracovat s tak titěrným formátem a bez problému udělat kvalitní samostatnou výstavu.

L. Vavřík: Otakar mne fascinuje svým zaujetím, tvůrčím nadšením, jeho „miniatury“ jsou krásným protipólem dnes vystavovaným „maxi „ zvětšeninám. Jeho miniatury mají svou hloubku a náboj ... a taky fajnou kompozici ...

R. Bečáková: Je jedinečná, stejně jako on. Zachycuje, co občas přes jeho extrovertní chování člověk hned nemusí vidět a to je jeho výhoda.

VLASTNÍTE NĚJAKÝ ORIGINÁL OTAKAROVY FOTOGRAFIE?

D. Pepe: Ano, mám více jeho originálů.

M. Smékal: Příležitostně v průběhu několika posledních let jsem Otakara Matuška zachytil na několika dokumentárních snímcích, které jsem mu pak průběžně dával. Potěšen mi na oplátku postupně daroval několik svých fotografií. Celkem se tak za několik let u mě sešly čtyři dvojice jeho miniaturních snímků a jedna samostatná fotografie.

M. Popelář: Díky tomu, že s Otou to není úplně jednoduché a po té co jsme zjistili, že věci, které ukazoval před výstavou, má jen v kopiích a originály doputovaly do Moravské Galerie a další část má J. Valoch a Ota nám nosí pokusy, které byly takovou připomínkou jeho dřívější tvorby. Tak se to začalo s výstavou trochu houpat. Nakonec se podařilo Otu přibrzdit v jeho přípravném tažení, kdy nám nosil třeba 50 věcí týdně, ale jak to v takových případech bývá, tak toho bylo prostě jenom hodně. Nakonec se to podařilo zlomit. Tehdy jsme nakoupili, co jsme chtěli mít na výstavě, taky proto, aby nám neutekl za antikvářem za roh, který myslím od něj kupoval všechno a Ota byl rád. Zbytek výstavy jsme doplnili z fotek, které nám zapůjčil J. Valoch.

L. Vavřík: Tak jako většina jeho souputníků vlastním i já pár jeho fotografií a on taky mé.

R. Bečáková: Ano (starší i současnější tvorbu, fotografie jsem si koupila)

CO BYSTE O NĚM ŘEKLI JAKO O ČLOVĚKU?

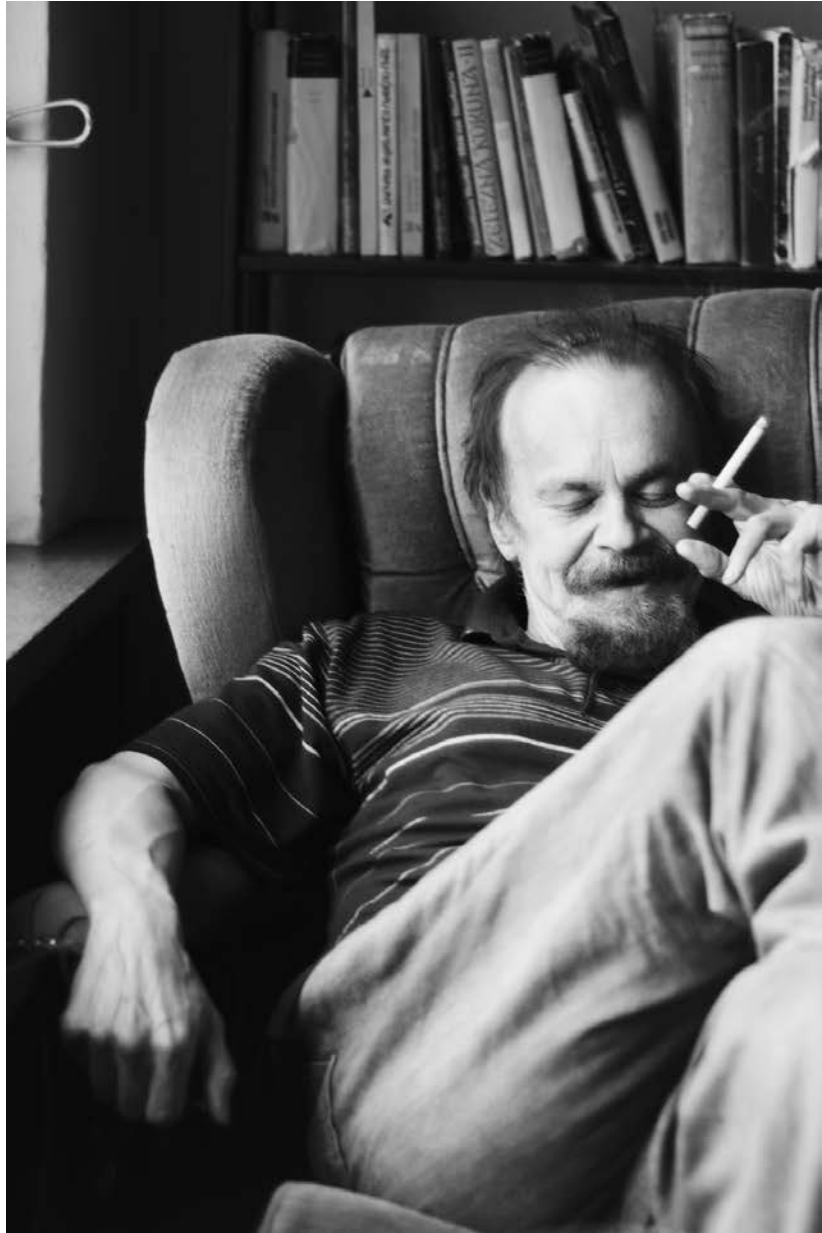
D. Pepe: Je jeden z mála lidí mimo mou rodinu, s kým se cítím dobře, nebojím se říct věci, tak jak je cítím, bez toho, že by se naštvál nebo mne nějak odsoudil. Cítím, že mne má rád a obdivuje mou tvorbu. Navzájem se povzbuzujeme. Přála bych mu, aby se dočkal velké krásné výstavy a řady zájemců o jeho práci.

M. Smékal: Při setkání s Otakarem Matuškem snad nikdo nemůže přehlédnout jeho zevnějšek. Starší pán se zbytkem vlasů, prořídilými zuby a prsty zažloutlými od cigaret se rozhlíží po okolním světě skrz střeš brýlového skla. Na sobě obnošené sako s propálenými dírkami, rozšmajdané boty, ověšen spoustou igelitových tašek. Na první pohled kuriózní ostravská figurka. Při rozhovoru s ním však brzy poznáme, že hovoříme s mimořádně sečtělým člověkem, který má hlubokou úctu a zájem o literaturu i výtvarné umění. Vnitřní svět Otakara Matuška je členitý, do některých jeho zákoutí dokáže nahlédnout asi jen jeho terapeut. My se o bohatosti tohoto skrytého vnitřního světa můžeme jen domýšlet prostřednictvím toho, co nám naznačují jeho fotografie.

M. Popelář: Ledacos se dá vytušit s předchozích řádků, ale Ota patří mezi lidi, kteří jsou citliví a umí se dívat. ~~že~~ intenzivně uměním, je zavrtaný v poezii a slovo je další součást jeho sebevyjádření. Napsal řadu aforizmů, které vedou k přemýšlení. Na konec si dovolím malé rýpnutí. Ota si možná už moc hovoří v pozici umělce. V době, kdy vznikaly jeho jedinečné věci o Otovi nikdo nevěděl a možná na to ani on sám nemyslel. Byl svobodný, nemusel být před nikým a pro nikoho autor a tento stav bych mu opět moc přál.

L. Vavřík: Tak jako každý člověk má i Otakar svá světélka i své stíny. Pro mne je důležité, že zůstává svůj.

R. Bečáková: Je velmi starostlivý a snaží se každému pomoci. Sympatický podivín, který umí okouzlit a zanechat v člověku nesmazatelné záběry.

Autoportrét s Otakarem Matuškem, Ostrava 2014

STRUČNÝ ŽIVOTOPIS

- 1953 Narozen 23. 6. v Ostravě – Zábřehu.
- 1964 První Otakarův snímek ve fotokroužku.
- 1967 Objevení knihy Ludvíka Součka, *Cesty k moderní fotografii*, Orbis, Praha 1966
- 1968-72 Střední škola elektrotechnická, Ostrava.
- 1972 Práce na Koksovně v Ostravě, Nová huť Klementa Gottwalda, Ostrava.
- 1973 Svatba s Milenou Matuškovou.
- 1973-76 Zaměstnán jako elektrikář u svého otce, Ostrava.
- 1976 Plný invalidní důchod na základě vážných psychických problémů.
- 1980-85 Lidová konzervatoř, Ostrava – Mariánské hory, Výtvarná fotografie.
- 2004 Smrt celoživotní múzy, manželky Mileny.
- 2005 První autorská výstava: Autorská galerie české fotografie, výtvarné centrum Chagall, Ostrava.
- od 2011 Vymizení symptomů sociální fobie.

AUTORSKÉ VÝSTAVY

- 2005 Autorská galerie české fotografie, výtvarné centrum Chagall, Ostrava.
- 2007 *Při světle*. Galerie Mlejn, Ostrava.
- 2009 *Miniatury*. Fotografická galerie Fiducia, Ostrava.
- 2015 *Cena věcí zbytečných*. Klub Atlantik. Ostrava. Kurátorka Vladimíra Židková.

KOLEKTIVNÍ VÝSTAVY

- 1985 *Klimkovické fotosession*. Jednotné kulturní středisko v Klimkovicích.
- 1986 *Uspořádané okamžiky*. Výstaviště Černá louka, Ostrava. Kurátor Bořek Sousedík.
- 2008 *Třetí strana zdi*. Moravská galerie, Brno. Kurátor Antonín Dufek.

BIBLIOGRAFIE

BRUDNA, Denis: Otakar Matusek. Zeitlos endgültig. *Photonews, Zeitung für fotografie*, 2014, č. 6. s. 14-15. Přel. O. Staněk.

HAUNER, Jan Andrew: *Vizualismus*. Teoretická bakalářská práce: Slezská univerzita v Opavě, ITF, Opava 2013.

DUFEK, Antonín: Třetí strana zdi. *Katalog Moravské galerie v Brně*. Brno 2008, s. 113-114.

KOŽIAL, Jakub: *Bořek Sousedík, teoretik, pedagog, fotograf*. Teoretická bakalářská práce: Slezská univerzita v Opavě, ITF, Opava 2010.

KRÁTKÁ, Eva /ed./: *Vizuální poezie, teoretické texty*. Host, Brno 2013.

LINHARTOVÁ, Věra. Dopis Otakarovi Matuškoví. 24. května 2002, Paříž, Francie.

MACHÁČEK, Jiří: Otakar Matušek. *Protimluv*, Ostrava 2012, č. 4, s. 16-17.

MÜLLER-POHLE, Andreas: Visualismus. *Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny*. VVP AVU Praha, 2012, č.13, s. 65-74.

POSPĚCH, Tomáš: Vizualismus a jeho pojetí fotografie jako fotografie. *Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny*, VVP AVU Praha 2012, č. 13, s. 30-45.

POSPĚCH, Tomáš: Fotografie jako fotografie. Vizualismus. In: *Myslet fotografii*. PositiF, Praha 2014, s. 174-181.

SOUČEK, Ludvík: *Cesty k moderní fotografii*. Orbis, Praha 1966.

SOUSEDÍK, Bořek: *Úvod do studia dějin fotografického obrazu*. Skripta. LK/MKS Ostrava, Ostrava, 1982.

SOUSEDÍK, Bořek. *Skladba fotografického obrazu*. LK/MKS Ostrava, 1989.

SOUSEDÍK, Bořek. *Neviditelné grácie viditelná znamení*. Poznámky k fotografiím a fotografii Otakara Matuška. Doporučující text ke grantu. 7. září 2007.

VALOCH, Jiří; DUFEK, Antonín; MIKOLÁŠEK, Martin; LASOTOVÁ, Dagmar: Slezský koncept. *Katalog GVUO*, Ostrava 2004.

VALOCH, Jiří. *Subjektivní koncept*. Úvodní text k výstavě O.M.: Miniatury, galerie Fiducia, 16. září. - 14. října 2009.

ROK VZNIKU POUŽITÝCH FOTOGRAFIÍ

V OBRAZOVÝCH PŘÍLOHÁCH I-III.

I.

1	2008	25	2013
2	2010	26	Vlevo 1980-85, vpravo 2013
3	2010	27	2008
4	Horní 2010, dolní 1980-85	28	2008
5	1980 - 85	29	2011
6	2010		
7	2010		
8	1980-85		
9	2013	30	2011
10	1980-85	31	2011
11	1980-85	32	2011
12	1980-85	33	1980-85
13	1980-85	34	2011
14	2008	35	2011
15	2005	36	2011
16	2008	37	2011
17	1980-85		

III.

Orten – ilustrace z roku 2011

Věra Linhartová – ilustrace z roku 2013

II.

18	1980-85	38	2012
19	1980-85	39	1980-85
20	1980-85	40	2011
21	1980-85	41	2011
22	1980-85		
23	horní 2013, dolní 2008		
24	2013		

JMENNÝ REJSTŘÍK

- Balabán, Daniel: 38
Balabán, Jan: 38
Bečáková, Renata: 9, 50-53
Birgus, Vladimír: 10, 38
Brudna, Denis: 10, 37, 38
Dufek, Antonín: 10, 29, 32, 36, 60
Grygar, Štěpán: 10, 36
Hák, Miroslav: 38
Hauner, Andrew Jan: 33, 36
Hlavinka, Petr: 19, 20, 21, 48
Hochová, Dagmar: 29
Kobert, Petr: 38
Kubišta, Bohumil: 46
Lasotová, Dagmar : 27, 29, 51
Linhartová, Věra: 38, 44
Mára, Pavel: 48
Medek, Mikoláš: 38
Medková, Emila: 38
Mikešková, Šárka: 38
Müller-Pohle, Andreas: 32, 33, 37
Orten, Jiří: 38, 40-43
Pepe, Dita: 10, 37, 38, 50-53
Popelář, Martin: 50-53
Pospěch, Tomáš: 31, 32, 33
Saudek, Jan: 29, 33, 47
Smékal, Martin: 28, 31, 50-53
Sousedík, Bořek: 9, 10, 21, 28, 31-34, 36, 47, 48, 50, 60
Souček, Ludvík: 18, 28, 60
Stano, Tono: 29
Sudek, Josef: 29, 33, 47
Svoboda, Jan: 29
Szanyi, Katarína: 29
Šefr, Igor: 31
Šimotová, Adriena: 29
Štreit, Jindřich: 10, 29, 33, 38, 47
Reynek, Bohuslav: 38, 46
Tarkovskij, Andrej: 29
Tichý, Miroslav: 38
Valoch, Jiří: 29, 35, 38, 51, 52
Vavřík, Ladislav: 35, 50-53

OTAKAR MATUŠEK
OSOBNOST A DÍLO

Vladimíra Židková

Institut tvůrčí fotografie, Filozoficko-přírodovědecké fakulty v Opavě,
Slezské univerzity v Opavě

2015

Vedoucí práce: Mgr., MgA. Tomáš Pospěch PH.D.
Oponent práce: Mgr. Josef Moucha

Počet stran: 63
Počet normostran: 29
Počet znaků vlastního textu (včetně mezer): 54 212
Počet výtisků: 7

Praha